

FødevarerStrategi

- Sønderborg Kommune som klimavenligt fødevarerområde

Forord

Vi vil bevare arbejdspladser i Sønderborg og sikre fortsat vækst – også på landet. Vi vil leve sundt. Vi vil give vores gæster og turister unikke oplevelser. Og vi vil være en bæredygtig kommune med et miljø og en natur, som også kommende generationer får glæde af.

Hvordan forenes alle disse hensigter i fælles handlinger? Det gør de bl.a. ved at udarbejde og efterleve en strategi for fødevarer, hvori der er et altoverskyggende fokus på bæredygtighed.

Vi bor i et område, som fra naturens hånd leverer rent hav og fed jord til produktion af råvarer. Gråsten-æbler, lokale pølser og kornprodukter, solæg, sønderjysk kaffebord og kål er mad, som i forvejen har sat landsdelen på det velsmagende kulinariske kort. Og tidsånden er med os – i form af et stort fokus på kvalitet, lokal mad, sund mad og mindre madspild.

Vi skal passe godt på naturens livgivere og tænke i at producere og forædle med respekt. Vi har en god lokal produktion af fødevarer af høj kvalitet. Det betyder arbejdspladser, udvikling og et levende samfund i vækst.

Det er vi stolte af, og det spiller godt sammen med vores vision om, at Det gode Liv er for alle borgere.

Med denne fødevarestrategi for 2016–2029 ønsker vi at understøtte den positive udvikling. Strategien har fokus på bæredygtige fødevarer, der belaster vores miljø minimalt. Det er klimavenlige fødevarer, som kræver et minimalt energiforbrug til dyrkning, opdræt og transport. Det understøtter visionen om Sønderborg Kommune som CO2-neutralt område.

Sønderborg Kommune vil være rollemodel, når det handler om at tage ansvar på klimaområdet. Vi ønsker at inspirere borgerne, så det bliver naturligt at bo og leve klimarigtigt i hverdagen, og vores mål er at få et optimalt samarbejde med borgere, erhvervsliv og landsbyernes ildsjæle om initiativer, der understøtter fødevarestategien.

Fødevarestategien skal videreudvikle og understøtte de autentiske, levende og attraktive miljøer. Med strategien som mål og handleplaner som redskab vil vi skabe sundhed og livskvalitet med lokal forankring for kommunens borgere.

Venlig hilsen

Erik Lauritzen,
borgmester i Sønderborg Kommune

Indledning

Sønderborg Kommune har formuleret en fødevarestrategi for 2016 - 2029. Strategien har fokus på lokal fødevareproduktion og god måltidskultur, og den har fået navnet:

"Sønderborg Kommune som klimavenligt fødevareområde"

Fødevarestrategien er en del af Sønderborg Kommunes vision om at være en kommune i vækst, hvor borgerne lever Det gode Liv.

Ambitionen er, at fødevarestrategien skal være med til at sætte et positivt aftryk på borgernes livskvalitet og bidrage til, at Sønderborg når målet om at være CO₂ neutral i 2029.

Initiativerne i fødevarestrategien vil fremme folkesundheden og sikre udvikling i hele Sønderborg Kommune samt skabe levende og eftertragtede bomiljøer i landdistrikterne med lokal forankring.

Fødevarestrategien består af 5 indsatsområder:

- Indsatsområde nr. 1 Samskabelsesprincip
- Indsatsområde nr. 2 Fremme af folkesundheden via fokus på lokale fødevarer
- Indsatsområde nr. 3 Øget efterspørgsel efter lokale fødevarer
- Indsatsområde nr. 4 Facilitering og understøttelse af flere initiativer
- Indsatsområde nr. 5 Forsøg og pilotprojekter

Fødevarestrategiens indsatser vil blive evalueret én gang årligt, og evalueringen vil danne baggrund for en videreudvikling af kataloget med handlinger og nye initiativer.

Spis dit landskab -

Forsyn dig med naturens gaver fra de levende hegn med nødder og frugter, og få masser af frisk luft i den fri natur.

Samarbejde og proces

- bag strategien

På baggrund af byrådets beslutning om at udarbejde en fødevarestrategi, godkendte land-distriktsudvalget den 30. november 2015 et kommissorium for "Sønderborg Kommune som klimavenligt fødevareområde".

Byrådet i Sønderborg Kommune har i budgetåret 2016 afsat en pulje på 1. mio. kroner til udvikling og implementering af strategien.

Fødevarestrategien skal være med til at udbrede viden og læring om at anvende lokale, friske fødevarer og sikre at Det gode Liv i Sønderborg Kommune understøttes af de tre tværgående politikker:

- *Bæredygtighed* med fokus på økonomisk, miljømæssig, social og kulturel bæredygtighed.
- *Medborgerskab* med fokus på, at politikere og embedsmænd giver plads og rum til at borgere kan involveres.
- *Sundhed* med fokus på en sund kommune med fælles ansvar indenfor sundhedsfremme, forebyggelse, trivsel og et meningsfyldt liv.

Klimavenlige fødevarer

Fødevarestrategien skal øge efterspørgsel efter klimavenlige fødevarer. Vi kalder det klimavenlige fødevareindkøb, fordi de giver en klimamæssig positiv værdi.

Årstidens grønt dyrket lokalt samt lokal forædling af fødevarer, giver kort transport fra jord til bord, og forbruget af energi holdes nede. Det påvirker klimaregnskabet positivt, og det er bæredygtig og klimavenlig produktion.

Der er ekstra værdi at hente til klimaregnskabet, hvis fødevarerne er ferske og hele. Det vil sige, at grønt og frugt ankommer til køkkenet i stort set samme form, som de er taget op af jorden, eller plukket fra træer og buske. Det vil sige uden energiforbrug til forarbejdning. Animalske fødevarer skal af praktiske årsager gennemgå en form for forarbejdning, som minimum slagting, inden det lander hos forbrugeren, men med lokalt opdræt og forarbejdning giver det stadig positiv værdi til klimaregnskabet.

God måltidskultur

Fødevarestrategien er også god måltidskultur. God måltidskultur er, når vi vælger klimavenligt og behandler fødevarerne med omhu og respekt. Der skal være fokus på fødevarer med lavt klimetryk og mindre madspild. Ved at anvende sæsonens friske råvarer fra lokale producenter, reduceres den del af madspildet, der kan opstå i forbindelse med transport, lagring og emballering. Det giver også værdi til klimaregnskabet. God måltidskultur er også respekt for råvarerne og det fællesskab, der kan være om måltidet. Fællesskabet om maden giver os relationer, der er positive for vores livskvalitet.

En sidegevinst ved de klimavenlige fødevarer som frugt og grønt, er at de også har en sundhedsfremmende effekt. Derfor kan fødevarestrategien, ud over at gøre det muligt at opnå klimamæssige gevinster, også fremme folkesundheden positivt.

Samarbejde og proces

- bag strategien

Samskabelse

Fødevarerstrategien er en fælles koordineret indsats mellem Sønderborg Kommune, producenter, forbrugere og vidensinstitutioner; der kan og vil producere, levere og aftage klimavenlige råvarer lokalt. Sønderborg Kommune vil gennem samskabelse, motivere borgere, foreninger, vidensinstitutioner, erhvervslivet og kommunens institutioner til at deltage i implementeringen af strategien. Med involvering og netværk på tværs af geografi og kultur kan vi sikre, at landsbyerne i Sønderborg Kommune forbliver levende, eftertragtede bomiljøer, hvor livskvaliteten er høj og sammenholdet stærkt.

Efterspørgsel og vækst

Fødevarerstrategien kan, gennem øget efterspørgsel efter lokale fødevarer, desuden bidrage til at skabe vækst og arbejdspladser. Det vil styrke bosætningen i Sønderborg Kommunes landdistrikter. Samlet vil strategien virke, som en løftestang for udviklingen i hele kommunen og bidrage til at vise, at Sønderborg Kommune er førende, når det drejer sig om at skabe arbejdspladser og gode levevilkår.

Indsatsområder

Fødevarerstrategien "Sønderborg Kommune som klimavenligt fødevarerområde" understøttes af fire indsatsområder samt én tværgående indsats, hvor initiativer bliver afprøvet:

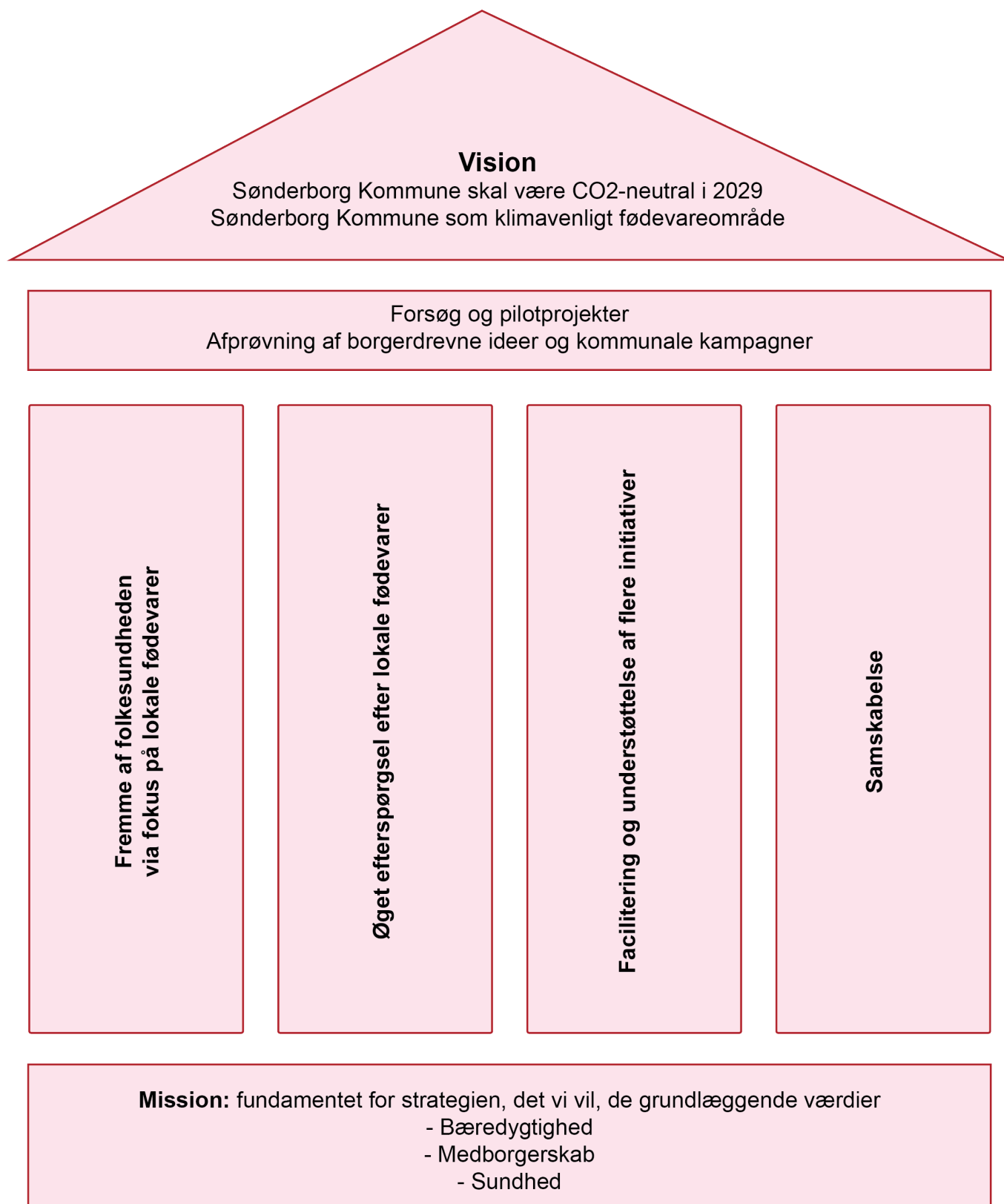
1. Samskabelsesprincip
2. Fremme af folkesundheden via fokus på lokale fødevarer
3. Øget efterspørgsel efter lokale fødevarer
4. Facilitering og understøttelse af flere initiativer
5. Forsøg og pilotprojekter

Tre elever fra Sønderborg Produktionsskole, Ali Taha, Ferhat Karadas og Zaher Dahoud greb skovlene og blandende jord til pallehaverne.

Samarbejde og proces

- strategihus

Samarbejde og proces

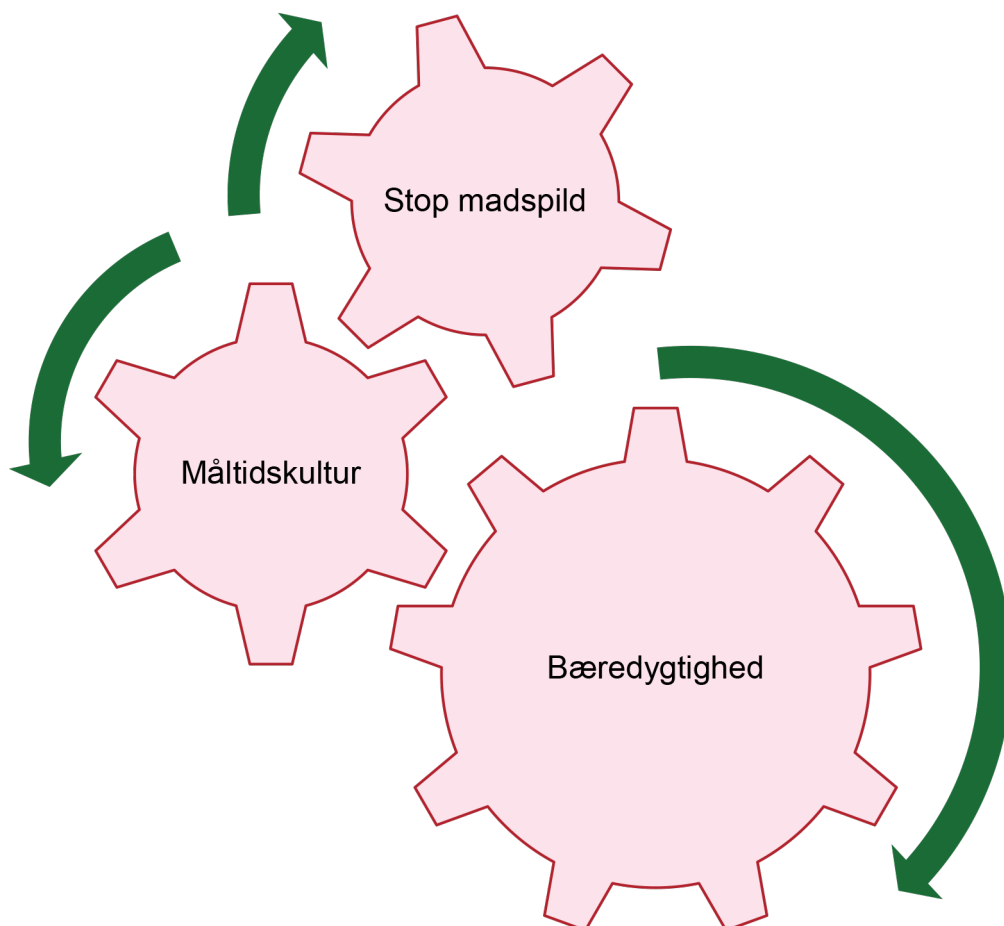
- bag strategien

Dynamik og nye handlinger

Fødevarestrategien er dynamisk i sin form. Der vil løbende komme nye konkrete handlinger til, i takt med at fødevarestrategien implementeres og tager form. Én gang om året evaluerer vi aktiviteter og resultater, og kataloget med handlinger opdateres. Alle forvaltninger vil få mulighed for at foreslå nye handlinger. Eneste kriterium er, at handlingerne skal opfylde ambitionen i fødevarestrategiens indsatsområder.

Opdatering af kataloget med handlinger og implementering af initiativerne vil være landdistrikt-sudvalgets ansvar i samarbejde med de involverede parter for at sikre fremdrift og udvikling.

Forsøg og pilotprojekter synliggøres gennem events, der orienterer om indsatserne.

Indsatsområde nr. 1

- samskabelsesprincip

Mål

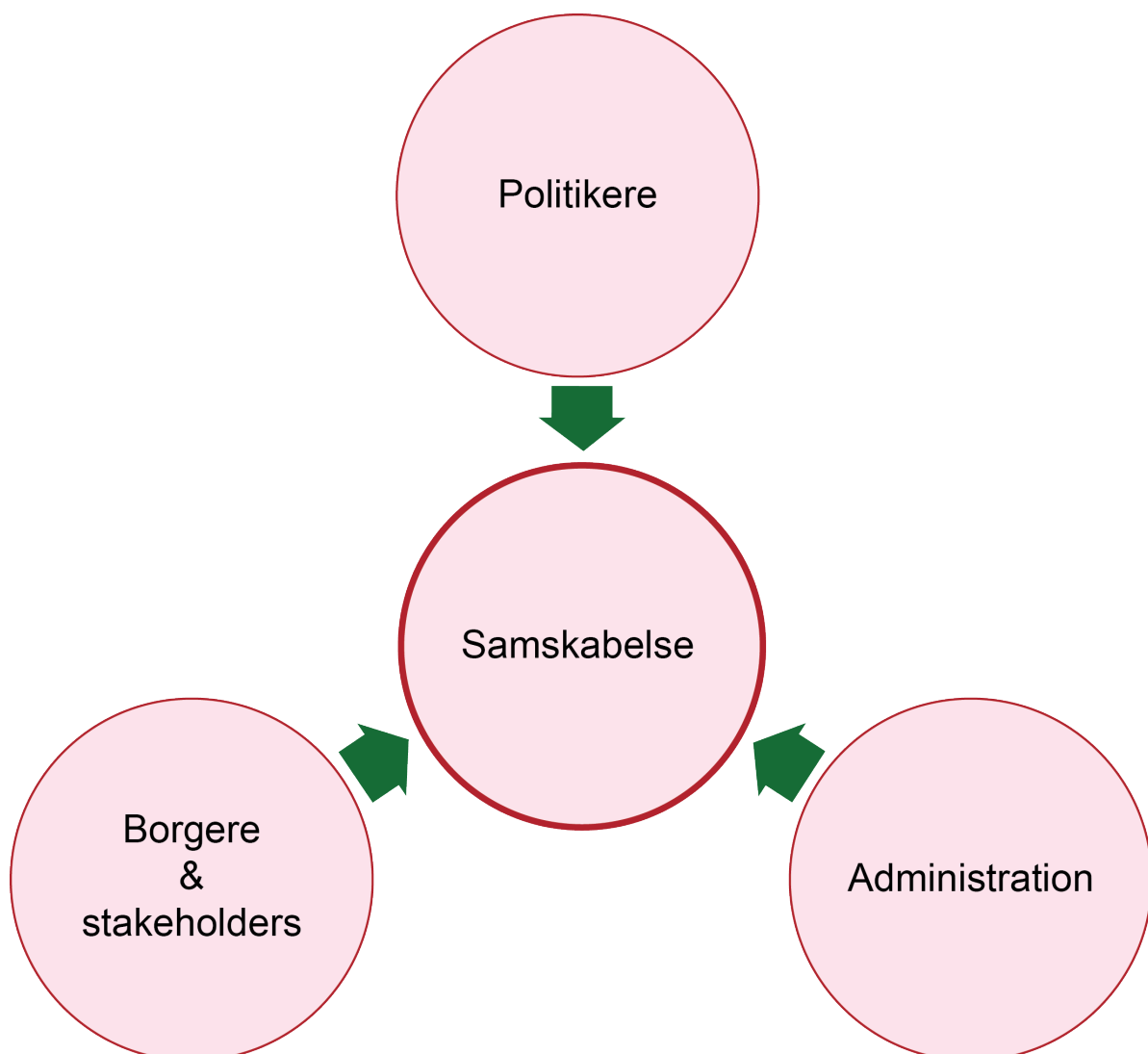
Velfærd og forankring af strategien.

Middel

Forskellige aktører skal samarbejde om at skabe en fælles forståelse for værdien i at vælge klimavenlige fødevarer.

I implementeringen af "Sønderborg Kommune som klimavenligt fødevarerområde" vil der være fokus på fællesskab og involvering af borgere, foreninger, vidensinstitutioner, erhvervslivet, kommunens institutioner og grænseoverskridende partnere. Desuden vil fødevarestrategien inddrage integrationsindsatsen og styrke fælles værdier og kultur. I fællesskab sikrer vi, at kommunen som klimavenligt område bliver en naturlig og integreret del af vores hverdag.

Både private og offentlige indsatser under fødevarestrategien bliver en løftestang for øget opmærksomhed på - og efterspørgsel efter lokale fødevarer. Der vil i kølvandet af fødevarestrategiens initiativer opstå et socialt fællesskab med øget livskvalitet. Folkesundheden vil blive forbedret. Der vil blive skabt et grundlag for flere lokale arbejdspladser, der producerer og forarbejder fødevarer. De nye arbejdspladser vil medvirke til at understøtte bosætningen ved at fastholde indbyggere i området og tiltrække nye tilflyttere.

Indsatsområde nr. 2

- fremme af folkesundheden via fokus på lokale fødevarer

Mål

Fremme folkesundheden og livskvalitet.

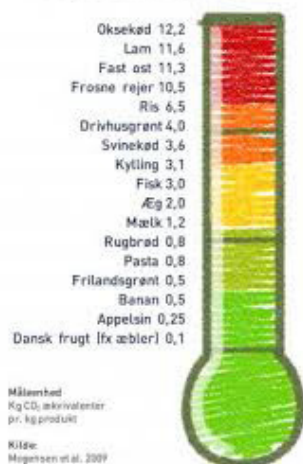
Middel

Informationskampagner og læringsindsatser skal lære os at vælge klimavenlige fødevarer.

Der vil blive formuleret forslag til *informationskampagner* og *læringsindsatser* om klimavenlige fødevarer rettet mod alle aldersklasser.

Omdrejningspunktet er "Den klimavenlige kostpyramide", der tager afsæt i den kendte kostpyramide. Inspirationen til "Den klimavenlige kostpyramide" bygger på størrelsen af madvarernes "klimaaftryk".

CO₂ Termometer

Tallene angiver den udledte mængde drivhusgas (CO₂ ækvivalent) når der spises 1 kg af fødevaren.

Der udledes altså 12,2 kg CO₂ hver gang man spiser 1 kg oksekød. Det svarer til at køre 97 km i bil!

Sønderborg Kommune skal gå foran med gode eksempler og inspirere. Initiativer til informationskampagner og læringsindsatser kan komme fra parter fra børne- og ungdomsuddannelser, sundheds-, integrations- og ældreområdet, og kan have følgende temaer:

- Ændret sammensætning af kosten: mindre kød og mejeriprodukter og mere mad fra bunden af madpyramiden.
- Årstidens grøntsager fra lokal frilandsproduktion betyder mindre opbevaring, opvarmning og transport – vælg sæsonens danske produkter hvis muligt, ellers sæsonens produkter fra udlandet.
- Produkter, der er mindre afhængige af køling, mere robuste fødevarer, hyppigere indkøb hos den lokale købmand.
- Reduceret fødevarespild, spis hvad der indkøbes og hurtigt efter, at det er købt.
- Klimavenlig tilberedning, lav mad til flere dage af gangen, brug ovnen mindre.

Sønderborg Kommune vil involvere borgere, foreninger, vidensinstitutioner, erhvervslivet og kommunens institutioner til en aktiv indsats, fremme kendskab og anvendelse af lokale fødevarer. Sidegevinsten er, at det vil fremme folkesundheden og livskvaliteten.

Indsatsområde nr. 3

- øget efterspørgsel efter lokale fødevarer

Mål

Øget efterspørgsel efter lokale fødevarer.

Middel

Sønderborg Kommune går forrest og vælger klimavenlige fødevarer.

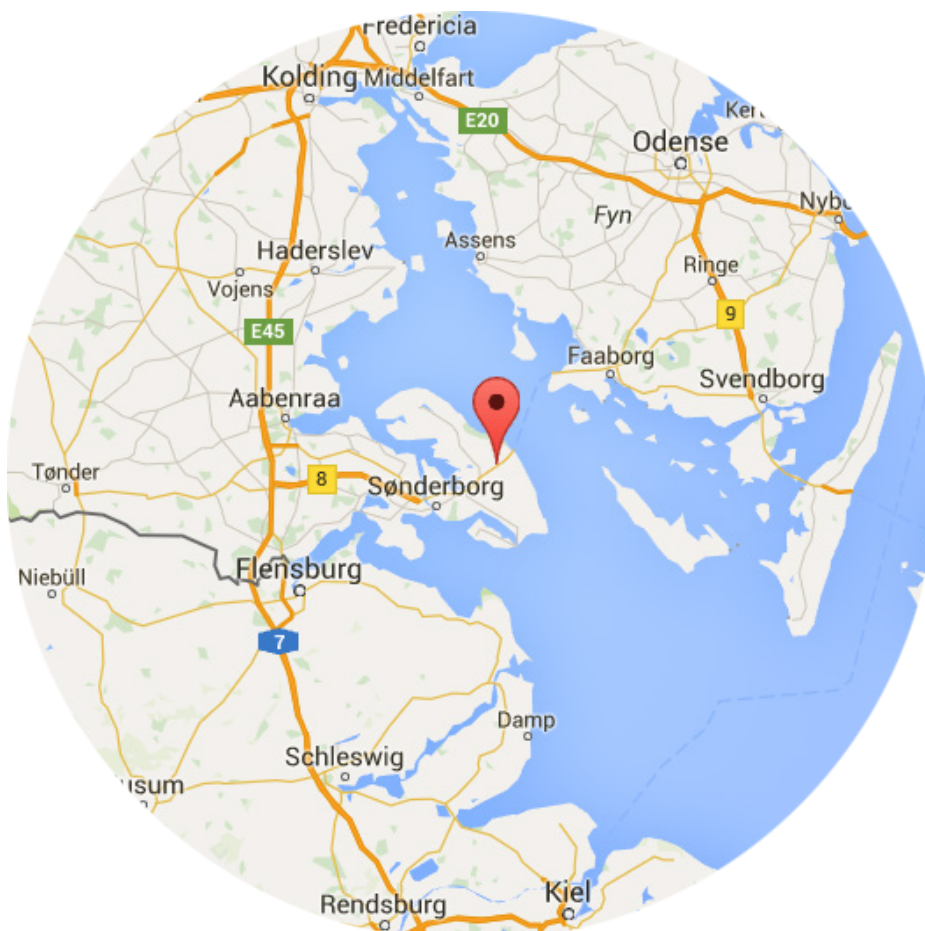
Det er hensigten, at Sønderborg Kommune går forrest med det gode eksempel og øger den kommunale efterspørgsel efter fødevarer, der er produceret lokalt. Der i gang sættes små pilotprojekter, hvor de bedste erfaringer senere kan deles og anvendes andre steder i kommunen.

Initiativerne skal bakke op om de grundlæggende politikker:

- Bæredygtighed
- Medborgerskab
- Sundhed

Sønderborg Kommune er opmærksom på, at der ikke må være konkurrenceforvridende aktiviteter. Det er derfor vigtigt, at det er det gode eksempel, der motiverer borgere, foreninger, vidensinstitutioner og erhvervslivet til at understøtte med indsatser, der får os til at producere og vælge lokale råvarer.

Ved at have fokus på de muligheder der er for at vælge klimavenlige fødevarer, kan der gå sport i at udnytte det eksisterende potentiale i lokale fødevarer.

Indsatsområde nr. 4

- facilitering og understøttelse af flere initiativer

Mål

Øget efterspørgsel efter lokale fødevarer.

Middel

Stort engagement og succesfulde netværk.

Fødevarestrategien skydes i gang med konferencen Future Camp i august 2016. En event der skal være med til at sætte skub i strategiens samskabelsesprocesser. Future Camp er et samlet afsæt med fokus på klimavenlige fødevarer, med information og dialog om hele værdikæden fra jord til bord.

Future Camp henvender sig til borgere, foreninger, vidensinstitutioner, erhvervslivet og kommunens institutioner. Deltagerne skal sammen med lokale fødevareproducenter generere ideudvikling, læring og erfaringsudveksling. Der skal være dialog om processen fra jord til bord. Hvor omdrejningspunktet er klimavenlige fødevarer og den gode måltidskultur, med reduktion af madspild.

Anbefalingerne fra Future Camp skal omsættes til pilotprojekter og netværksdannelser, der giver os viden, læring og adfærdssændringer. Det er disse indsatser, der skal være med til at fødevarestrategien når målene.

Som en del af Future Camp er der generalprøve på kommunens bespisningsopgave ved Spejdernes Lejr 2017, hvor menuen er "Spejdersnysk".

Future Camp følges op af en Koordinerings Camp i 2017, der har fokus på projektering og koordinering af initiativer til diverse fødevarenetværk.

Future Camp og andre events er det, der skal skabe engagement hos interessenter og initiativtagere på tværs af geografi, kultur og fagområder.

Iver H. Dall, Domaine Nyballe i Skelde har besøg af Oscar Luiz Pellicioli, koordinator for Borgerdemokrati i Porto Alegre, Brasilien. To vinbønder der udveksler erfaringer.

Bynær selvforsyning.
Dyrk en køkkenhave.

Grønt til eget behov og selvforsyning.
Den rigtige grøntsag til årstiden.

Demonstrationshaver og fælleshaver til
selvforsyning.

Du får undervisning i dyrkningsmetoder og dine
egne grøntsager som udbytte.

Indsatsområde nr. 5

- forsøg og pilotprojekter

Mål

Initiativerne bliver afprøvet og synliggjort.

Middel

Borgerdrevne aktiviteter med klimavenlige fødevarer i centrum.

De gode ideer vil blive gjort til virkelighed. Alle parter, ildsjæle og frivillige på tværs af generationer, fagområder, geografi og kultur skal kunne se, at deres initiativer kan gøre en forskel.

Medborgerskab skal understøtte fødevarestrategien. Borgere, foreninger, vidensinstitutioner, erhvervslivet og kommunens institutioner skal inviteres til aktivt at være med til at gøre Sønderborg Kommune til klimavenligt fødevareområde.

Der er allerede flere indsatser og fælles tiltag, der kan videreudvikles og synliggøres yderligere i forhold til strategien: "Sønderborg Kommune som klimavenligt fødevareområde". Både offentlige og private. Eksempelvis disse initiativer der har fødevarefokus:

- Den kommunale bespisningsopgave ved Spejdernes Lejr 2017
- Den Kongelige Køkkenhave
- Gråsten Æblefestival
- Det Sønderjyske Hus
- Benniksgaard Hotel
- Sønderborg Fælles Fødevareforsyning
- Spisesteders Stop Madspild aktion
- og mange flere

Madbårne initiativer skaber tættere relation og en ny dynamik mellem land og by. De kan være en vigtig drivkraft for bosætning og erhvervsudvikling på landet.

(kilde: SDU, Pia Heike Johannsen, 2015)

Indsatsområde nr. 5

- forsøg og pilotprojekter

Landdistriktsudvalgets planlagte indsatser

- **Generalprøve**

- Afprøvning af hvordan spejderne tager i mod formidling om klimavenlige fødevarer
- Generalprøve på bespisningsopgaven "Spejdersnysk" ved SL2017

- **Nye madbårne initiativer med dokumentation af forandringskapaciteten i bæredygtig lokalproduceret mad**

- Future Camp 2016, Kick Off konference med fokusgrupper
- Koordinerings Camp marts 2017
- Erfaringsindsamling august 2017
- Evalueringsworkshop november 2017
- Slutrapport, erfaringer og potentialer for bæredygtig fødevarestrategi januar 2018

- **Erhvervs-vækst øget beskæftigelse**

- Nyt Nordisk Terroir/Terroir Augusta
- Benefit for Regions: Fødevareklynge med fokus på autensitet og klimavenlighed

Væksthus Syddanmark har, i samarbejde med virksomheder og andre aktører, fået bevilliget midler fra blandt andet Sønderborg Kommune til at undersøge muligheden for at udvikle en syddansk/nordtysk madregion – et Nyt Nordisk Terrior – med fokus på højkvalitets nicheproduktion af bæredygtige fødevarer fra området. Projektet understøtter blandt andet fødevareindsatser i InterReg-projektet "Benefit for Regions", hvor der skal opbygges et institutionelt netværk, der kan danne grundlag for at skabe udvikling og vitalisering af landdistrikterne.

Syddansk Universitet gennemfører i samarbejde med Sønderborg Kommune projektet "Dokumentation af forandringskapacitet i bæredygtig lokalproduceret mad". Center for Landdistriktsforskning ved Syddansk Universitet er den bærende kraft, og målet er, at Sønderborg Kommunes fødevarestrategi skal udvikles, afprøves i praksis og forankres. Projektet tager afsæt i Future Camp 2016. Projektets anbefalinger skal omsættes til viden, læring og adfærdsændringer, så vi når målet i fødevarestrategien "Sønderborg Kommune som klimavenligt fødevareområde".

Katalog med handlinger

Fødevarestrategien skal bæres af offentlige og private indsatser, og kataloget med handlinger danner grundlag for en målrettet indsats, der sikrer Sønderborg Kommune er et levende og eftertragtet sted at være. Opdatering af kataloget med handlinger og implementering af initiativerne vil være Landdistriktsudvalgets ansvar, i samarbejde med de involverede parter i kommunens forvaltninger, for at sikre fremdrift og udvikling.

Inspiration

- borgerdrevne indsatser i forsøg og pilotprojekter

Samskabelse (indsats 1)

- Bæredygtige samarbejdsmodeller og netværk mellem landsbylaug, vidensinstitutioner, lokale virksomheder og Sønderborg Kommune
- Integration og iværksætteri i forbindelse med bespisningsopgaven SL 2017
- Et fødevarefællesskab med fællesspisning – madklubber

Fremme folkesundheden via fokus på lokale fødevarer (indsats 2)

- Ældremad tilberedt lokalt med lokale klimavenlige fødevarer
- Motivationskampagner
- Læringsforløb og formidling
 - Sund og miljøvenlig mad i skolekøkkenet
 - Klimavenlig kostpyramide i skolekøkkenet
 - Kurser i samarbejde med oplysningsforbundene
 - Selvforsyning af grønt
 - Husdyrhold
- Skolehaver

Øget efterspørgsel efter lokale fødevarer (indsats 3)

- Forsøg med frilandsproduktion på kommunal jord for at opnå ny viden om klimavenlig dyrkning
- Forsøg med større fælleshaver og haver til privat egen-produktion af fødevarer
- Delprojekter i bespisningsopgaven SL2017
 - "Det intelligente drivhus" i samarbejde med VE Sønderborg
 - Pallehaver af genbrugsmaterialer
- Fælleshaver i landsbyerne
- Eat your Landscape
 - "Spiselige udearealer" i hegn og grønne områder
 - Små fælleshaver
- Demonstrationshaver til selvforsyning placeres i nærheden af SL2017

Turisme

- Lokale madoplevelser
- Food Festival
- Madoplevelser for naturmads-samlere
- Måltidssafari – klippekort

Netværk

- Nyt Nordisk Terroir
- Benefit for regions med nye netværk på fødevareområdet

Sønderborg Kommune | Rådhusvej 10 | 6400 Sønderborg
T 88 72 64 00 | post@sonderborg.dk
www.sonderborgkommune.dk

